

Dialektika války a vojenská doktrína

Otázka dialektiky války a vojenské doktríny je v podstatě otázkou o nerozlučném spojení vojenské doktríny s vojenskou vědou a dalšími vědami, o vědeckém charakteru názorů, které vyjadřuje sovětská vojenská doktrína, o úloze vojenské vědy v jejím formování.

Sovětská vojenská doktrína, na rozdíl od vojenských doktrín kapitalistických států, je skutečně vědecká. Není jen systémem názorů, ale i ve státě a ozbrojených silách přijaté učení o válce, o podstatě, obsahu, o charakteru a způsobech vedení války a o přípravě státu a ozbrojených sil k válce. Tyto názory zákonitě vyplývají z analýzy dialektického rozvoje války.

K pojmu dialektika války

Válku zkoumají z různých hledisek mnohé vědy, avšak nejúplněji a nejvše-
stranněji ji zkoumá vojenská věda. Pro ni je válka hlavním objektem zkoumání, jehož cílem není jen pouhé poznání války jako složitého společenského jevu, který má velkou úlohu v životě společnosti, ale v první řadě získání vědecky zdůvodně-
ných závěrů, nezbytných k praktickému vy-
užití při přípravě státu a ozbrojených sil k odrazení agrese a při vedení války. Tyto závěry, zformulované na základě hlubokého zkoumání dialektiky války, tvoří i základ formování sovětské vojenské doktríny. Dialektika války je její rozvoj od nejnižších k nejvyšším formám, určovaný jak vnitřními zákony války, tak i jejími vzájemnými spojitostmi s jinými jevy vrějšího světa. Chceme-li proto ukázat vědecký charakter sovětské vojenské doktríny, musíme rozebrat dialektiku války, všechny její stránky v celé rozmanitosti jejich spojitosti a vztahů.

To znamená:

1. Vysvětlit původ války, její podstatu a obsah, zákony a zákonitosti a ukázat její vývoj v celé jeho složitosti a protikladnosti.

2. Ukázat nejen to, že válka úzce souvisí s jinými společenskými jevy, ale i objasnit podmínky a příčiny vzniku války, rozebrat závislost charakteru války a jejích cílů, kvantitativního a kvalitativního složení ozbrojených sil, jejich úkolů a organizace na společenském řádu státu a současně vliv války na jiné společenské jevy a na stav společnosti.

3. Ujasnit, že válka nejen souvisí se společenskými jevy, ale že i v samotné válce probíhá součinnost různých sil a procesů — mezi lidmi a zbraněmi, prostředky a způsoby válečné činnosti, objektivními a subjektivními faktory.

4. Ukázat různé spojitosti a faktory, které podmiňují úspěšné vedení války (po-

měr sil, morální stav vojsk, jejich bojovschopnost, připravenost velitelského sboru atd.) a jak jsou tyto faktory vzájemně spjaty mezi sebou a s různými stránkami společenského života.

Názory vyjádřené v sovětské vojenské doktríně vznikaly od samého začátku na základě zákonů zásad a závěrů historického a dialektického materialismu a sovětské vojenské vědy. Historicky materialismus a zvláště marxisticko-leninské učení o válce a armádě vysvětlují sociálně politickou podstatu a obsah války, její spojitost s jinými jevy společenského života a úlohu v procesu rozvoje společnosti. Zásady a závěry v této oblasti jsou základem politické stránky sovětské vojenské doktríny.

Sovětská vojenská věda využívá těchto zásad a závěrů a používá materialisticko-dialektické metody při poznávání jevů války k rozboru jejich strategických rysů a jejich spojitosti s politickými cíli války, k poznání zákonů, které odpovídají jejímu předmětu, k určení zákonitostí rozvoje prostředků a způsobů vedení války a spojitosti tohoto rozvoje se sociálně politickými a ekonomickými podmínkami státu. Zásady a závěry sovětské vojenské vědy v těchto otázkách tvoří vědecký základ vojenské nebo vojenskotechnické stránky vojenské doktríny.

Obě stránky vojenské doktríny, tj. prakticky celý její obsah, stojí tedy na pevných vědeckých základech. V ní se slučují v jediný celek zásady a závěry marxisticko-leninského učení o válce a armádě a výsledky sovětské vojenské vědy. Vojenská doktrína jako celek „je výsledkem složitého procesu rozvoje státních idejí při řešení vojenských úkolů. Všechny její základní závěry vyplývají z reálně existujících podmínek, především z vnitřní a zahraniční politiky, sociálně politického a ekonomického zřízení, úrovně výroby, stavu prostředků k vedení války, geografické polohy jak vlastního státu, tak i možného nepřítele“ [A. A. Greč-

kc — Ozbrojené síly Sovětského státu, Naše vojsko, 1975, str. 236].

Sovětské vojenské teoretické myšlení pozorně sleduje všechny změny v „reálně existujících podmínkách“ a neustále obhacuje vojenskou doktrínu novými zásadami a závěry. Sovětská vojenská doktrína vyvozuje závěry o charakteru možné války, o jejích strategických cílech a úkolech, o vojenskoeconomickém potenciálu a stavu ozbrojených sil pravděpodobného nepřítele a o možných způsobech rozpoutání a vedení války. Na základě toho sovětská vojenská věda rozpracovává návrhy a doporučení k upevnění obranyschopnosti státu, zesílení vojenskoeconomického a morálního potenciálu, určení hlavních směrů výstavby ozbrojených sil, jejich technického vybavení, výcviku a výchovy vojáků, zvýšení bojové síly, bojovschopnosti a bojové pohotovosti vojsk. Tyto návrhy a doporučení jsou po jejich prověření v praxi obsaženy v odpovídajících řádech, předpisech a dalších dokumentech a tak nabývají oficiálního charakteru a stávají se základními prvky obsahu vojenské doktríny.

Vojenská doktrína, obohacená novými zásadami vojenské vědy, předkládá jí vlastně požadavky na prozkoumání a zdůvodnění nově vznikajících jevů války, které vyplývají z praktické činnosti ozbrojených sil. Taková vzájemná součinnost vojenské vědy a vojenské doktríny je nezvratným zákonem jejich rozvoje. Nemůže být aktuální vojenská doktrína, jestliže neodpovídá objektivní skutečnosti, jestliže v ní obsažené názory nejsou zdůvodněny vědeckými výzkumy, ale jsou založeny na subjektivních snahách jednotlivých osob.

Dialektika války má dvě stránky:

— **vnější**, která vyjadřuje vzájemnou spojitost války s jinými společenskými jevy a s okolím;

— **vnitřní**, která zahrnuje otázky rozvoje jevů a procesů války, její vlastní dialektiku.

Vnější stránka dialektiky války

Tato stránka tkví především v její vzájemné spojitosti se společenským řádem státu, jeho politikou, ekonomikou a morálně politickým stavem obyvatelstva. Politické zaměření vojenské doktríny kteréhokoli státu, její třídní obsah a vědecký charakter vyjadřují v ní obsažené názory ne průběh války, a na chápání její podstaty a obsahu.

Základ sovětské vojenské doktríny tvoří marxisticko-leninské chápání původu

války jako základu třídní společnosti na určitém stupni jejího rozvoje. Je nejostřejší a nejrozhodnější formou boje antagonistických tříd jak uvnitř státu, tak i v mezinárodním měřítku. V socialistické společnosti neexistují takové třídy a tedy ani příčiny vzniku války. Proto charakterem socialistickým státům je cizí válka jako prostředek řešení vnitřních protikladů. Sahají k ní jen v případě jejich napadení ze strany agresivních imperia-

listických států k ochraně socialistických vymožeností lidu, svobody a nezávislosti svých států.

Vznikne-li válka v útrokách vykořisťovatelského společenského zřízení a ještě se dále rozšíří, stane se pokrokovou pro lidi, takovým sociálním jevem, který se dotkne celého společenského života států, působí na ně, přináší velké změny a zanechává viditelnou stopu v životě dalších pokolení lidstva. Abychom vyloučili války ze života společnosti, musíme zničit příčiny jejich vzniku — vykořisťovatelskou, antagonistickou společnost — kapitalismus.

Sociálně politickou podstatu války přesně a jasně vyjadřují slova V. I. Lenina. „Základní poučka dialektiky, aplikovaná na válku konstatuje, že válka je prostě pokračování politiky jinými (totiž násilnými) prostředky... A stejně bylo vždy hlediště Marxe a Engelse, kteří považovali každou válku za pokračování politiky určitých zainteresovaných mocností — a různých tříd v nich — v určité době.“ (V. I. Lenin, Spisy, svazek 21, str. 217).

Tuto podstatu války nemůžeme vždy rozeznat v jejím vnějším projevu, ve válečných střetnutích ozbrojených sil států nebo tříd. Bylo zapotřebí několika staletí a hlubokého studia velkého množství válek, aby vědecký rozum člověka pronikl do tajů tohoto složitého společenského jevu.

Marxisticko-leninské chápání podstaty války, které je nejobecnější pro všechny války, je zároveň klíčem ke správnému zhodnocení podstaty a politického obsahu každé konkrétní války, k vysvětlení skutečných příčin jejich vzniku. Umožňuje sledovat úlohu každé války v historickém procesu rozvoje společnosti. To pomohlo V. I. Leninovi rozdělit války na „spravedlivé a nespravedlivé, pokrokové a reakční, války pokrokových tříd a války zaostalých tříd, války, které slouží k upevnění třídního útisku a války, které slouží k jeho svržení“ (V. I. Lenin, Spisy, svazek 29, str. 337).

Válka nevzniká nahodile sama od sebe. Je připravována veskerou předcházející politickou činností států nebo tříd těchto států.

Abychom tedy pochopili určitou válku a objasnili její podstatu, „je zapotřebí prozkoumat politiku před válkou, politiku, která vedla a přivedla k válce“, (V. I. Lenin Spisy, svazek 23, str. 31) a ujasnit si „z jakých historických podmínek ta nebo ona válka vznikla, které třídy ji vedou a proč ji vedou“ (V. I. Lenin Spisy, svazek 24, str. 397).

Hovoříme-li o válce jako o pokračování politiky násilnými prostředky, musíme mít na zřeteli, že není stejná a není totožná s politikou v celku. Lenin považoval vztah mezi válkou a politikou jako část celku. „Válka je část celku. Tento celek je politika“, napsal V. I. Lenin v připomínkách ke knize Clausewitze „O válce“.

Politiku, jejíž pokračováním je ta nebo jiná válka, V. I. Lenin nazýval „politickým obsahem“, „hlavním obsahem“, „jedině reálným obsahem“, „objektivním obsahem“ války. Např., když Lenin charakterizoval války, které vedla buržoazie v letech 1789—1871 napsal: „...hlavním obsahem a historickým významem těchto válek bylo svrhnout, rozbít absolutismus a feudalismus, podkopat jej, svrhnout cizí útlak“. (V. I. Lenin, Spisy, svazek 21, str. 302). Když analyzoval imperialistický charakter první světové války, poznamenal: „Jediný skutečný obsah a význam této války je v boji o trhy a v drancování cizích zemí, ve snaze zlomit revoluční hnutí proletariátu a demokracie v jednotlivých zemích, ve snaze obalamutit proletáře všech zemí, rozdělit je a pobít tím, že námezdní otroci jednoho národa jsou štváni pro zájmy buržoazie proti námezdním otrokům národa druhého“ (V. I. Lenin, Spisy, svazek 21, str. 9). Při rozboru válek první čtvrtiny 20. století V. I. Lenin napsal: „...objektivním obsahem války je pokračování politiky imperialismu, tj. otupování cizích národů zchátralou buržoazií velmocí (a jejich vládami)“... (V. I. Lenin, Spisy, svazek 21, str. 235). Tato leninská slova velmi jasně vyjadřují podstatu různých válek, tj. politiky, ve které státy pokračovaly v každé z nich násilnými prostředky.

Obsah války se ovšem neomezuje jen její politickou podstatou. Je širší a mnohostrannější. Zahrnuje celkovou činnost ozbrojených sil, spojenou s vedením války, a rovněž uskutečňovaná opatření státu k zabezpečení ozbrojených sil vším potřebným k dosažení vítězství. Soudobá válka se dotýká všech stránek života společnosti. Svým zájmům podřizuje doslova veskerou činnost státu. O tom V. I. Lenin řekl: „... že došlo-li už k válce, musí být všechno podřízeno zájmům války, celý vnitřní život země se musí podřítit válce...“ (V. I. Lenin, Spisy, svazek 31, str. 129).

Jestliže politika připravila a rozpoutala válku, nepřestává na ni působit až do samého konce. Odpovídajícím způsobem ovlivňuje její vedení, strategii, operační umění a taktiku, výrobu a zavedení nových druhů zbraní a bojové techniky do

ozbrojených sil, a morálně bojové kvality vojsk. Usiluje o získání nových spojenců a o vytvoření příznivých mezinárodních podmínek k dosažení vítězství. K tomuto cíli politika využívá všech prostředků, které má k dispozici, a to jak vojenské, tak i nevojenské, které se vzájemně doplňují, pronikají v jevech a ovlivňují průběh bojové činnosti. „Charakter politických cílů — píše V. I. Lenin, — má rozhodující vliv na vedení války...“

Hovoříme-li o působení politiky na válku, musíme mít na zřeteli i opačnou stránku: každá válka v té nebo jiné míře ovlivňuje politiku. V závislosti na výsledcích války musí politika měnit své cíle jak v průběhu války, tak i po jejím skončení.

V tomto směru jsou názorné příklady z Velké vlastenecké války, kdy v důsledku vítězství Sovětské armády se podstatně změnila politika mnohých států Evropy. Např. Rumunsko a Maďarsko na začátku války byly spojenci fašistického Německa, ale potom mu vyhlásily válku. Určitým způsobem se změnila také politika USA, Anglie, Francie a dalších států zejména po skončení druhé světové války. Z bývalých spojenců SSSR se změnila v nepřátele a z bývalých nepřátel fašistického Německa se změnila ve spojence NSR. Ve spojitosti s tím došlo i k odpovídajícím změnám v politice Sovětského svazu k těmto státům.

Politika, která působila na vedení války, závisí tedy v dalším na jejích výsledcích. Tato závislost výstižně vyjadřují tato leninská slova: „Válka je pokračováním politiky, kterou provozovaly panující třídy válečnických mocností dávno před válkou, násilnými prostředky. Mír je pokračováním téže politiky, se zřetelem ke změnám ve vzájemném poměru sil mezi protivníky, kterých bylo dosaženo válečnými akcemi. Válka sama o sobě nemění směr, kterým se politika před válkou vyvíjela, ale jenom tento vývoj urychluje.“ (V. I. Lenin, Spisy, svazek 22, str. 178).

Každý stát, který se připravuje k válce, uskutečňuje svou vlastní politiku a sleduje své cíle. O tom svědčí příklady minulé světové války. Např. cílem politiky fašistického Německa před zahájením války bylo nastolit světovou nadvládu, rozšířit tzv. „životní prostor“ uchvácením území jiných států a zotročením lidu těchto států, změnit německý národ v panskou rasu. Uvnitř státu byla uskutečňována politika fašistického Německa s využitím ideologických, ekonomických a přímých násilných prostředků.

V mezinárodním měřítku tato politika v míru byla vedena ideologickými, ekono-

mickými a diplomatickými prostředky s využitím bezmezného nacionalistické propagandy, vydírání a hrozeb. Projevovala se v propagandě revanšismu, v neplnění vojenských omezení versailleské smlouvy, v remilitarizaci rýnské oázy, v násilném připojení Rakouska k Německu, v územních požadavcích na jiné státy a navrácení bývalých německých kolonií. Příprava fašistického Německa k válce se kromě toho projevila ve vytváření agresivních vojenských bloků, v organizaci antikomunistického paktu a v podepsání řady dalších agresivních smluv. Uvnitř státu se politika projevila v úplné militarizaci ekonomiky a celkového způsobu života lidu, v propagandě šovinismu a nacionalismu, v závodech ve zbrojení, v mnohonásobném zvýšení ozbrojených sil a v zesilování teroru a násilí.

V téže reakční imperialistické politice pokračovalo fašistické Německo i v rozpoutané druhé světové válce. Projevovala se však v jiných formách, především v nekrutějších, barbarských způsobech jejího vedení, v uchvácení, zotročení a drancování evropských států, v masovém ničení a bezmezném vykořisťování jejich lidu.

Úplným protikladem byla politika Sovětského svazu. Jejím hlavním cílem bylo vybudování socialismu. Proto hlavní úsilí v míru Sovětský svaz zaměřil na zabezpečení splnění hospodářských plánů, na rozvoj kvality, vědy a techniky, na zvýšení životní úrovně sovětského lidu. V mezinárodním měřítku Sovětský svaz bojoval za odvrácení války. Vzhledem k neustálému nebezpečí jeho napadení ze strany imperialistických států, připravoval se i k obraně socialistických vymožeností vojenskou cestou. Proto zvyšoval obranyschopnost státu a bojovou sílu ozbrojených sil. Celku však to byla politika mírumilovného socialistického státu.

V průběhu války uskutečňoval Sovětský svaz touž politiku. Sovětský lid se zbraní v ruce bojoval proti fašistické agresi. Bránil socialistické vymoženosti, svobodu a nezávislost své vlasti. Podstata této politiky se projevila také v činnosti Sovětských ozbrojených sil. Sovětská vojska vstoupila na území Německa, Polska, Rumunska, Bulharska, Jugoslávie, Maďarska, a Československa ne jako dobyvatelé, ale jako osvoboditelé lidu těchto států od fašistické poroby.

Pokračování politiky násilnými prostředky v průběhu války se projevilo nejen ve válce jako celku, ale i v jejích jednotlivých jevech, tj. v operacích, boji a činnosti každého vojáka. Chování sovětských

vojáků na obsazeném území nepříteli bylo odrazem hlubokého internacionálního charakteru politiky sovětského socialistického státu.

Dva státy, které se lišily třídní podstatou, pokračovaly v této válce násilnými prostředky ve své ostré protikladné politice. Jejich politika byla tou vnitřní stránkou války, která tvoří její podstatu a hlavně obsah, rozhodujícím způsobem ovlivňuje charakter války a činnost ozbrojených sil.

Vládnoucí kruhy kapitalistických států se snaží zatajit původ a skutečnou podstatu válek, které vedou imperialisté s cílem svého obohacení. Války zdůvodňují jako prostředek obrany celonárodních zájmů před zásahy zvenčí a dokazují, že na těchto válkách má zájem všechny lid a nejen kapitalistické monopoly. Imperialistické státy, zejména USA, vedou v poslední době agresivní války pod praporem obrany "svobodného světa a demokracie", pod praporem antikomunismu.

K ospravedlnění agresivních válek kapitalistických států, zatajení jejich pravých viníků a skutečných příčin, ideologové imperialismu uměle vytvářejí různé nesmyslné teorie. Např. "teorie násilí" pokládá válku za hlavní hybnou sílu dějin, za trvalý a nevyhnutelný jev v životě společnosti; "rasová teorie" zdůvodňuje nevyhnutelnost a dokonce nutnost válek mezi tzv. "vyššími" a "nižšími" rasami; "teorie přirozeného výběru" dokazuje totožnost války v lidské společnosti s bojem mezi živočichy za existenci a na tomto základě vyvozuje závěry o věčnosti a nevyhnutelnosti válek, o tom, že válka je permanentním stavem společnosti atd. Všechny teorie mají jediný cíl: ospravedlnit agresivní války, které vedou imperialistické státy, dokázat jejich věčnost a nevyhnutelnost, zamaskovat jejich skutečnou podstatu, oklamat lid a donutit ho prolévat krev za zájmy imperialistů.

Bez ohledu na všechny tyto teorie, reálná a objektivní skutečnost není však na straně imperialistů. Plně odmítá všechny jejich výmysly a nezvratně dokazuje zákonitou spojitost války se společenským zřízením státu a s jeho politikou. Kapitalismus rodí války, socialismus je ničí. Hlavním zdrojem válek, jejich prvořadou příčinou v současné epoše je imperialismus. Udrzuje v napětí řadu nebezpečných ohnisek, které mohou kdykoli přerůst ve válečný požár.

Sovětský svaz s dalšími socialistickými státy naproti tomu důsledně uskutečňuje politiku mírovního ozbrojení států s rozdílným společenským zřízením, politiku od-

vrácení nových agresivních válek. Současně však, vzhledem k neustálému nebezpečí války, Sovětský svaz a další státy socialistického společenství jsou donuceny pečovat neustále o upevnění vlastní obranyschopnosti. Současně ukazují celému světu agresivní zaměření vojenských příprav imperialismu a dobovávací charakter připravovaných a rozpoutaných válek. Politické a vojenské vedení SSSR, která se opírají o trvalý základ marxismu-leninismu a hlavní zásady sovětské vojenské vědy, vyvozují správné závěry o možných cílech a vojenskostrategickém charakteru připravované imperialistické války, o úkolech, které z toho vyplývají k upevnění obranyschopnosti státu a ke zvýšení bojové síly ozbrojených sil, k určení hlavních směrů výstavby ozbrojených sil a přípravě státu, armády a válečného loďstva k odražení agrese. Politické zhodnocení příčin, podstaty a obsahu možné války, ale také strategické závěry vojenské vědy stávají se východiskem k utváření základů sovětské vojenské doktríny.

Dialektika války se projevuje zvláště výrazně v její vzájemné spojitosti s ekonomikou. Toto jasně vyjadřují známá slova B. Engelse o závislosti armády a válečného loďstva na ekonomických podmínkách, o změnách a dokonce převratech ve způsobech bojové činnosti ve spojitosti se zavedením nových, účinnějších druhů zbraní atd.

Ekonomika přímo a bezprostředně působí na politiku a vojenskou strategii. Omezuje možnosti politických a strategických řídicích orgánů při určování politických a strategických cílů války, při jejím plánování a způsobech vedení. Ani politika, ani vojenská strategie nemohou překročit hranice těch materiálních a lidských zdrojů, které je stát schopen vyčlenit na přípravu a vedení války bez toho, aby nebyl narušený normální chod státu. Politické a strategické cíle války musí odpovídat reálným ekonomickým možnostem státu. Nedodržení tohoto požadavku hraničí s dobrodružností ve válce a skrývá nebezpečí porážky. Jako příklad můžeme uvést fašistické Německo a imperialistické Japonsko, které rozpoutaly druhou světovou válku a stanovily si jasně nepřiměřené úkoly, které neodpovídaly jejich ekonomickým možnostem. Tyto státy nevydržely ohromnou intenzitu války a to bylo jedním z důvodů jejich porážky a bezpodmínečné kapitulace.

Působení ekonomiky na válku probíhá také ve směru dosažené úrovně rozvoje, možnosti výroby a zabezpečení ozbrojených sil novými druhy zbraní a vojenské

techniky. Se starými zbraněmi a jim odpovídajícími způsoby vedení bojové činnosti nemůžeme v soudobé válce zvítězit, zejména má-li nepřítel dokonalejší bojovou techniku a vysoké výrobní možnosti. Proto vojenská strategie trvale působí na politiku a přes ní a na ekonomiku ve směru rozvoje a zdokonalování materiálně technické základny války, výroby nových účinnějších druhů zbraní a bojové techniky, zvýšení početních stavů ozbrojených sil a jejich bojových možností.

Snaha kapitalistických států dosáhnout vojenskotechnické převahy nad nepřítelem vede ve svých důsledcích ke zvýšeným závodům ve zbrojení. Ke splnění válečných zakázek dochází k mobilizaci všech odvětví výroby, vědy, inženýrských a technických sil a k militarizaci života státu. Neustálé zdokonalování vojenské techniky vede k jejímu zdražování, k růstu vojenských výdajů na její výrobu a zavedení do ozbrojených sil a k stále větší závislosti války na ekonomice. Vojenské výdaje v některých kapitalistických státech dosahují i v míru 20–30 % celkového státního rozpočtu a ve válce narůstají na 50 i více procent. Takové výdaje nejsou schopny dlouhou dobu nést ani ekonomicky silné státy.

Rozbor vzájemné spojitosti války s jinými společenskými jevy by nebyl úplný, kdybychom se nezmínili o rozhodující úlohu lidu a ozbrojených sil ve válce. Společenské zřízení státu, jeho politika a ekonomika jsou objektivní faktory války. Zahnují v sobě předpoklady a možnosti použití jednotlivých způsobů vedení války. Rozhodující úlohu ve válce má však člověk s jeho morálními a bojovými kvalitami, které jsou produktem společenského zřízení státu.

Kapitalismus s jeho vykořisťovatelskou podstatou, lží, klamáním a soukromovlastnickou ideologií není schopen vypěstovat vysoké a pevné morálně bojové kvality vojáků svých armád. V nejlepším případě to může udělat s využitím klamu, cepování a ideologického zpracování. Tímto způsobem dosažené morálně bojové kvality nemohou být však pevné. Vytrácejí se po prvních těžkých zkouškách, po pozná-

ní agresivní podstaty imperialismu a jim rozpoutané války. Jedině socialistické společenské zřízení s jeho komunistickou ideologií je schopno vychovat vysoce uvědomělého občana, vojáka, který je připraven přinést obrovské oběti a je schopen velkého hrdinství při obraně své socialistické vlasti.

Vysoké morálně bojové vlastnosti sovětského lidu a vojáků sovětských ozbrojených sil vyplývají z celého systému společenského zřízení, z celkového způsobu života a systému výchvy a výchovy. V tomto procesu má zvláštní postavení stranicko-politická a ideově výchovná práce.

Sovětská vojenská doktrína věnuje výjimečné zvláštní pozornost morálně bojovému duchu armády. V soudobé válce může zvítězit jen ta armáda, která má ve výzbroji všechny soudobé druhy zbraní, je materiálně zabezpečena vším potřebným, její vojáci mají vysoké morálně bojové vlastnosti a dokonale zvládají svěřené zbraně a bojovou techniku. Proto sovětská vojenská doktrína přikládá zvláště důležitý význam výchvy a výchově vojáků k získání vysokých morálně bojových vlastností. Komunistická strana a sovětský lid dělají všechno k tomu, aby Sovětské ozbrojené síly plně odpovídaly požadavkům soudobé války.

Dialektika války zahrnuje i takové otázky, jako stav a perspektivy rozvoje ozbrojených sil pravděpodobného nepřítele, charakter vojenské doktríny, válečných příprav, geografická situace nepřátelských států a zvláštnosti válčičtí. Sovětská vojenská věda věnuje příslušnou pozornost zkoumání vzájemné spojitosti války s těmito a jinými faktory. Její závěry se odrážejí ve vojenské doktríně.

Vzájemná spojitost války s jinými společenskými jevy a prostředím není nahodilá. Má zákonitý charakter, je proniknuta činností zákonů dialektiky a podmíněna těmito zákony. Jinak řečeno: vývoj války má dialektický charakter a sovětská vojenská doktrína, která odráží vzájemnou spojitost války s jinými společenskými jevy, je skutečně vědecká.

Vnitřní stránka dialektiky války

Jako každému složitému společenskému jevu, tak i válce je vlastní specifika dialektického rozvoje. Uvnitř ní úzce vzájemně působí různé síly a procesy, různé spojitosti a vztahy, které mají dialektický charakter. Mají své zvláštní zákony rozvoje. Činnost těchto zákonů je však pro-

někuta působením hlavních zákonů dialektiky. Zvláště nápadně to můžeme vidět na vývoji zbraní, bojové techniky a způsobech vedení bojové činnosti.

Nejpočetnějšími a nejrevolučnějšími prvky války jsou zbraně a bojová technika. Neustále se vyvíjejí a zdokonalují, ne-

přetržitě vznikají od jednoduchého ke složitějšímu. Objevení nových zbraní s účinnějšími vlastnostmi je vždy spojeno se změnami způsobů vedení válečné činnosti. Úplný zvrat ve způsobech vedení válečné činnosti nastal v současné době ve spojitosti se zavedením raketových jaderných zbraní do výzbroje.

V závislosti na změnách výzbroje a způsobů vedení válečné činnosti se periodicky mění také poměr mezi útokem a obranou. Probíhá nepřetržitě soupeření mezi těmito druhy bojové činnosti, jehož výsledkem je, že jeden z nich získává převahu nad druhým. To má vliv na celkový charakter válečné činnosti. Je vysoce dynamická a manévrová, má-li převahu útok, a naopak, má pozici rysy v případě, že obrana byla silnější než útok.

Nové zbraně přinášejí změny do taktiky, operačního umění a strategie. V souvislosti se zvětšením ničivých vlastností a dálky působení zbraní

— narůstá hloubka bojových sestav v útoku a obraně;

— dochází-li k většímu rozptýlení uskupení vojsk, ke zvětšení rozsahu taktických, operačních a strategických úkolů;

— velkou samostatnost při plnění úkolů získává taktika, operační umění a strategie, zvláště v podmínkách používání jaderných zbraní;

— mění se poměr mezi těmito třemi součástmi vojenského umění.

To vše nezbytně vede ke známému zvětšení rozmachu jak samostatných operací, tak války v celku. Objekty války se stávají nejen ozbrojené síly, ale i důležitá vojenskoekonomická a administrativní

centra v hlubokém týlu. Vlivem nových zbraní a způsobů vedení války dochází ke změnám v organizační struktuře vojsk a systému velení, zanikají zastaralé a vznikají nové útvary a svazky, druhy vojsk a druhy obrany ozbrojených sil, nové služby zabezpečení a zásobování.

Změny, ke kterým dochází v důsledku působení nových zbraní a bojové techniky, nejsou omezeny jen sférou jejich použití nebo jednou z některých oblastí vojenství. Působí na mnohé, nebo dokonce na všechny oblasti vojenství. Přitom tyto změny neprobíhají ve zmatku, nahodile, ale mají zákonitý charakter, jsou podmíněné působením objektivních zákonů dialektiky.

To, že vojenská věda hluboce studuje vnitřní dialektiku války, umožní nám zjistit objektivní zákony a zákonitosti jejího rozvoje a na tomto základě rozpracovat principy vojenského umění, které se stanou po jejich praktickém prověření u vojsk vlastnictvím vojenské doktríny. K těmto principům např. patří:

- soustředění úsilí na hlavním směru,
- součinnost,
- účelné rozvíjení všech druhů ozbrojených sil s důrazem na hlavní prostředky vedení války,
- aktivní a rozhodná činnost,
- všestranné zabezpečení vojsk,
- upevnění dosaženého úspěchu,
- vytváření záloh,
- pevnost, pružnost a nepřetržitost velení vojskům atd.

Všechny tyto principy tvoří nejdůležitější součást obsahu vojenské doktríny. To znovu zdůrazňuje její vědecký charakter a nerozlučnou spojitost s dialektikou války.

Dialektika války se neomezuje jen rozbranými otázkami. Zahrnuje všechny její vnitřní a vnější spojitosti a vztahy, její sociálně politickou a čistě vojenskou stránku. V tomto článku jsme rozebrali jen některé principiální otázky, které mají bezprostřední vztah k vojenské doktríně a které vysvětlují její vědeckoteoretický základ.

Ke stanovení vědeckoteoretických základů vojenské doktríny nedospěla vojenská věda nejednou. V průběhu celé stáleté historie, na začátku živelně a později vědomě, s využitím praxe válek zevšeobecňovala a zkoumala jejich zkušenosti, učila neúčinnější způsoby vedení válečné činnosti a na tomto základě vypracovávala principy vojenského umění, shrmažďovala skutečné znalosti o válce.

Vojenská věda se stala skutečnou vědou až tehdy, když Marx a Engels objevili zákony společenského rozvoje, vytvořili učení o dialektickém a historickém materialismu, kdy se začalo používat marxistické a dialektické metody ke zkoumání společenských jevů. Použití této metody ke zkoumání jevů války umožnilo ve zdánlivém zmatku nahodilosti objevit v jejích nitru působící objektivní zákony, zjistit zákonitosti spojitosti války s jinými jevy společenského života. Na tomto základě vznikla skutečná vojenská věda, jejíž důstojnou nástupkyní se stala sovětská vojenská věda.

Nejdůležitějším výsledkem sovětské vojenské vědy jsou vědecké, na základě marxismu-leninismu rozpracované kategorie a pojmy, které mají úlohu stupňů

v poznání jevů války a jsou výchozími body ke zjišťování jejich zákonů a zákonitostí.

K těmto kategoriím např. patří:

- taktika, operační umění, strategie, boj, sražení a operace;
- útok, obrana, odchod, protiútok a pronásledování;
- zteč, protizteč, úder a protiúder;
- manévr a protimanévr;
- operační a bojová sestava, a další.

Vojenská věda si vypracovala svůj vlastní jazyk, bez kterého se nemůže obejít při zkoumání jakéhokoli jevu války a bez kterého nemůžeme vytvářet vojenskou doktrínu. Kromě toho mnohých kategorií vojenské vědy přímo a v přeneseném smyslu využívají jiné vědy, přesně tak, jako i vojenská věda široce využívá kategorií a pojmů jiných věd. To se v první řadě vztahuje na kategorie dialektického a historického materialismu.

Vědecky chápat samotné kategorie vojenské vědy bylo možné jen na základě marxisticko-leninské filosofie, využití marxistické dialektické metody, kategorií, zákonů dialektického a historického materialismu. Právě ty daly vojenskému jazyku logickou uspořádanost a přesnost a

umožnily rozvíjet a vědecky určit kategorie vojenské vědy.

Sovětská vojenská věda převyšuje buržoazní vojenskou vědu. Její předností tkví v tom, že při zkoumání jevů války využívá jediné vědecké marxisticko-dialektické metody a vychází z objektivních zákonů války, že i v nahodilých jevech vidí vliv určitých zákonitostí, že rozvoj vojenského umění nezkoumá izolovaně, ale v těsné spojitosti se zákony společenského rozvoje.

Zákony a principy materialistické dialektiky pronikají rozvojem celého vojenství, všemi oblastmi výstavby ozbrojených sil, přípravou a výcvikem vojsk. To přiznává a z toho vychází sovětská vojenská věda při studiu a zkoumání jevů války, Marxistická dialektická metoda je její životní základ. Tato metoda určuje i vědecký charakter zásad a názorů, vyjádřených v sovětské vojenské doktríně a zakončených řádech a předpisech. Jejich obsah má objektivní charakter, vyplývá z historických zkušeností válek. Teoreticky je zdůvodnila sovětská vojenská věda s přihlédnutím ke změnám ve společenském rozvoji a ve vztahu prostředků a způsobů vedení války.

(Upraveno ze sovětského tisku)